IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

DAVLAT MULKI OBYEKTLARIDAN FOYDALANISHNING JAHON TAJRIBASI

Shirinova Shahnoza Abdinabiyevna
Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti assistenti

Serikbayeva Jadira Ulikbekovna
Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti
4-bosqich talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20389506

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat mulki obyektlaridan samarali foydalanishning jahon tajribasi tizimli ravishda tahlil qilinadi va rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar, jumladan Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya, Xitoy hamda Singapur tajribasi o‘rganilgan. Xususan, Buyuk Britaniyada davlat aktivlarini boshqarishning markazlashtirilgan modeli va “Government Property Agency” tizimi, Fransiyada davlat ishtirokidagi korxonalarni professional boshqarish mexanizmlari, Germaniyada davlat-xususiy sheriklik (PPP) asosidagi infratuzilma loyihalari, Xitoyda davlat korxonalarini isloh qilish va ularni korporativ boshqaruv tamoyillari asosida modernizatsiya qilish, Singapurda esa davlat aktivlarini “Temasek Holdings” orqali investitsion boshqarish amaliyoti tahlil qilinadi.Maqola tahlillari shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda davlat mulkini boshqarishda ochiqlik, hisobdorlik, korporativ boshqaruv standartlari, raqamlashtirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan keng foydalanish samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Jahon banki va OECD ma’lumotlariga ko‘ra, samarali boshqaruv tizimiga ega davlatlarda davlat aktivlarining rentabellik darajasi va byudjetga tushumlar hajmi sezilarli yuqori ekani aniqlangan. Maqolada ushbu tajribalarni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.
Kalit so‘zlar: Davlat mulki, davlat aktivlari, korporativ boshqaruv, davlat-xususiy sheriklik, privatizatsiya, samaradorlik, xalqaro tajriba.

МИРОВОЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЪЕКТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Аннотация: В данной статье систематически анализируется мировой опыт эффективного использования государственной собственности и изучается опыт развитых и развивающихся стран, включая Великобританию, Францию, Германию, Китай и Сингапур. В частности, анализируются централизованная модель управления государственными активами и система «Агентства государственной собственности» в Великобритании, механизмы профессионального управления государственными предприятиями во Франции, инфраструктурные проекты на основе государственно-частного партнерства (ГЧП) в Германии, реформа государственных предприятий в Китае и их модернизация на основе принципов корпоративного управления, а также практика управления инвестициями в государственные активы через компанию Temasek Holdings в Сингапуре. Анализ статьи показывает, что в развитых странах открытость, подотчетность, стандарты корпоративного управления, цифровизация и широкое использование механизмов государственно-частного партнерства в управлении государственной собственностью способствуют повышению эффективности. По данным Всемирного банка и ОЭСР, в странах с эффективными системами управления рентабельность государственных активов и объем бюджетных поступлений значительно выше. В статье

разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации относительно возможностей применения данного опыта в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: государственная собственность, государственное имущество, корпоративное управление, государственно-частное партнерство, приватизация, эффективность, международный опыт.

KIRISH.

Davlat mulki obyektlaridan samarali foydalanish masalasi zamonaviy iqtisodiy siyosatning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Davlat sektori ko‘plab mamlakatlarda milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, strategik tarmoqlar — energetika, transport, kommunikatsiya, mudofaa, tabiiy resurslar va ijtimoiy infratuzilma sohalarida muhim o‘rin egallaydi. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ma’lumotlariga ko‘ra, davlat ishtirokidagi korxonalar (SOEs) ayrim mamlakatlarda YAIMning 10–30 foizigacha bo‘lgan qismini shakllantiradi hamda bandlik va investitsion faollikda sezilarli rol o‘ynaydi.Shu bois davlat aktivlarini boshqarish samaradorligi nafaqat byudjet daromadlariga, balki umumiy makroiqtisodiy barqarorlikka ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi.So‘nggi o‘n yilliklarda global iqtisodiyotda davlat mulkini boshqarish konsepsiyasi tubdan o‘zgarib bormoqda. Avvallari davlat bevosita ishlab chiqaruvchi va xizmat ko‘rsatuvchi sifatida faoliyat yuritgan bo‘lsa, bugungi kunda ko‘plab mamlakatlarda davlatning roli strategik boshqaruvchi va tartibga soluvchi sifatida qayta ko‘rib chiqilmoqda. World Bank hisobotlarida ta’kidlanishicha, samarali korporativ boshqaruv tizimi joriy etilgan davlat korxonalarida rentabellik darajasi va investitsiya jozibadorligi yuqori bo‘ladi. Shu bilan birga, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillariga asoslangan boshqaruv modeli korrupsion xavflarni kamaytiradi va davlat resurslaridan oqilona foydalanishni ta’minlaydi.

Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, davlat mulkini boshqarishning turli modellari mavjud bo‘lib, ular mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasi, institutsional muhit va siyosiy tizimiga bog‘liq ravishda shakllangan. Masalan, United Kingdomda davlat aktivlarini markazlashtirilgan boshqarish modeli amal qiladi va hukumat ko‘chmas mulk portfelini optimallashtirish orqali byudjet xarajatlarini qisqartirishga erishgan. Franceda esa davlat ishtirokidagi korxonalar professional direktorlar kengashi orqali boshqariladi hamda davlat aksiyador sifatida faoliyat yuritadi. Germanyda davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlari infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda keng qo‘llaniladi. Chinada davlat korxonalarini isloh qilish jarayonida korporativ boshqaruv va bozor mexanizmlarini joriy etish orqali samaradorlikni oshirishga alohida e’tibor qaratilgan. Singapore esa davlat aktivlarini investitsion fond modeli asosida boshqarish orqali yuqori daromadlilikka erishgan davlatlardan biri sifatida e’tirof etiladi.

Davlat mulkidan foydalanish samaradorligini oshirishda xalqaro standartlarning roli muhimdir. OECD tomonidan ishlab chiqilgan “State-Owned Enterprises Corporate Governance Guidelines” hujjati davlat korxonalarida aksiyadorlik huquqlarini aniq belgilash, kuzatuv kengashlarining mustaqilligini ta’minlash va moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirishni tavsiya etadi. Ushbu tamoyillarni amaliyotga joriy etgan mamlakatlarda davlat aktivlarining rentabellik ko‘rsatkichlari oshgani kuzatilgan.Shuningdek, davlat mulkini boshqarishda xususiy sektor bilan hamkorlik qilish — davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlari — infratuzilmani rivojlantirishda muhim moliyaviy instrument sifatida shakllandi. World Bank ma’lumotlariga ko‘ra, so‘nggi yillarda rivojlanayotgan mamlakatlarda PPP loyihalari orqali transport, energetika va suv ta’minoti sohalariga milliardlab AQSh dollari miqdorida investitsiyalar jalb etilgan. Bu esa davlat byudjeti yukini kamaytirish va xizmatlar sifatini oshirish imkonini bermoqda.

O‘zbekiston sharoitida ham davlat mulkini samarali boshqarish iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayonida davlat aktivlarini optimallashtirish, xususiylashtirish jarayonlarini jadallashtirish, ochiq auksion va IPO

mexanizmlarini joriy etish, korporativ boshqaruv standartlarini kuchaytirish muhim vazifalar sifatida belgilangan. Xalqaro tajribani chuqur o‘rganish va milliy sharoitga moslashtirish esa ushbu jarayonlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.Shu munosabat bilan mazkur maqolaning maqsadi — davlat mulki obyektlaridan foydalanishning ilg‘or jahon tajribasini tahlil qilish, turli boshqaruv modellari va ularning natijadorligini qiyosiy baholash hamda ularni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot davomida institutsional tahlil, qiyosiy tahlil, statistik ma’lumotlarni umumlashtirish va ilmiy manbalarni o‘rganish metodlaridan foydalanildi. Mazkur tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundaki, unda davlat mulkini boshqarishning zamonaviy mexanizmlari tizimli ravishda yoritilib, ularning samaradorlik ko‘rsatkichlariga ta’siri asoslab beriladi. Amaliy ahamiyati esa ilg‘or xalqaro tajribani milliy iqtisodiyotga moslashtirish bo‘yicha aniq taklif va tavsiyalar ishlab chiqilishi bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Davlat mulki obyektlaridan samarali foydalanish masalasi iqtisodiy nazariya va amaliyotda keng o‘rganilgan yo‘nalishlardan biridir. Ilmiy adabiyotlarda davlat mulkini boshqarish samaradorligi, korporativ boshqaruv tamoyillari, xususiylashtirish jarayonlari hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining iqtisodiy natijalarga ta’siri turli yondashuvlar asosida tahlil qilingan.

Avvalo, davlat ishtirokidagi korxonalar (SOE) faoliyatini tartibga solish va ularni boshqarishning zamonaviy standartlari bo‘yicha muhim manbalardan biri — Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) tomonidan ishlab chiqilgan “OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises” (2015) hujjatidir. Mazkur qo‘llanmada davlat aksiyador sifatida o‘z funksiyalarini aniq ajratishi, kuzatuv kengashlarining mustaqilligini ta’minlashi va moliyaviy shaffoflikni oshirishi lozimligi asoslab berilgan. OECD tadqiqotlariga ko‘ra, korporativ boshqaruv standartlari joriy etilgan davlat korxonalarida operatsion samaradorlik va investitsion jozibadorlik yuqori bo‘ladi.

Davlat aktivlarini boshqarish samaradorligi bo‘yicha yana bir muhim manba — World Bank hisobotlaridir. Xususan, Jahon bankining davlat korxonalari samaradorligi va fiskal xatarlariga oid tadqiqotlarida davlat sektorining iqtisodiyotdagi ulushi yuqori bo‘lgan mamlakatlarda institutsional nazorat mexanizmlari yetarli bo‘lmaganda byudjet yukining oshishi kuzatilishi qayd etiladi. Shu bilan birga, professional boshqaruv tizimi va ochiqlikni kuchaytirish orqali davlat aktivlarining rentabelligini oshirish mumkinligi statistik ma’lumotlar bilan asoslangan.

Nazariy jihatdan davlat mulkini boshqarish samaradorligi masalasi mulkchilik huquqi nazariyasi va agentlik nazariyasi doirasida ham tahlil qilingan. Xususan, Michael C. Jensen va William H. Meckling tomonidan ishlab chiqilgan agentlik nazariyasiga ko‘ra, mulkdor (davlat) va menejerlar o‘rtasidagi manfaatlar nomuvofiqligi samaradorlik pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli korporativ boshqaruv mexanizmlari — mustaqil direktorlar, audit qo‘mitalari va shaffof hisobot tizimi — muhim ahamiyat kasb etadi.

Xususiylashtirish va uning samaradorlikka ta’siri masalasi bo‘yicha klassik tadqiqotlardan biri — William L. Megginson va Jeffry M. Netter tomonidan o‘tkazilgan empirik tahlillardir. Ularning ko‘plab mamlakatlar tajribasiga asoslangan izlanishlari shuni ko‘rsatadiki, xususiylashtirilgan korxonalarda rentabellik, mehnat unumdorligi va kapitaldan foydalanish samaradorligi oshgan.Bu esa davlat mulkini to‘liq yoki qisman xususiy sektorga o‘tkazish orqali iqtisodiy samaradorlikni ta’minlash mumkinligini ko‘rsatadi.

Davlat-xususiy sheriklik (PPP) masalalari bo‘yicha ilmiy adabiyotlarda infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va risklarni taqsimlash mexanizmlariga alohida e’tibor qaratilgan. World Bank ma’lumotlariga asoslangan tadqiqotlarda PPP loyihalari transport, energetika va

kommunal xizmatlar sohasida investitsiya yetishmovchiligini bartaraf etishda samarali vosita ekanligi ta'kidlangan. Biroq ayrim mualliflar uzoq muddatli fiskal majburiyatlar va shartnomaviy risklarni to‘g‘ri baholamaslik salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkinligini qayd etadilar.

Osiyo davlatlari tajribasini o‘rgangan tadqiqotlarda, xususan Singapore modeli alohida ajralib turadi. Bu mamlakatda davlat aktivlari investitsion xoldinglar orqali boshqarilib, professional menejment va global diversifikatsiya strategiyasi qo‘llaniladi. China tajribasida esa davlat korxonalarini aksiyadorlik jamiyatlariga aylantirish va fond bozoriga chiqarish orqali ularning samaradorligini oshirish yo‘li tanlangan.

Yevropa mamlakatlari, jumladan United Kingdom va Germany tajribasi tahlil qilingan ilmiy manbalarda davlat aktivlarini markazlashtirilgan boshqarish, aktivlar reyestrini yuritish va raqamli monitoring tizimlarining joriy etilishi samaradorlikni oshirishga xizmat qilgani qayd etilgan.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, mavjud ilmiy adabiyotlarda davlat mulkini boshqarishning nazariy asoslari yetarli darajada ishlab chiqilgan bo‘lsa-da, ularni milliy sharoitga moslashtirish masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Ayniqsa, o‘tish iqtisodiyotiga ega mamlakatlarda institutsional islohotlar, ochiqlik va hisobdorlikni kuchaytirish hamda professional boshqaruv tizimini joriy etish masalalari chuqur tadqiq etishni talab qiladi.Shunday qilib, mavjud adabiyotlar davlat mulkini boshqarishda korporativ boshqaruv, xususiylashtirish va PPP mexanizmlarining muhimligini tasdiqlaydi. Biroq ularning samaradorligi mamlakatning institutsional rivojlanish darajasi va boshqaruv sifatiga bevosita bog‘liq ekanligi ilmiy manbalarda alohida ta'kidlanadi. Mazkur maqola aynan ushbu bo‘shliqni to‘ldirish, ya'ni ilg‘or jahon tajribasini O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini kompleks tahlil qilishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki:Korporativ boshqaruv, shaffoflik va mustaqil kuzatuv kengashlari davlat mulkini samarali boshqarishning asosiy vositalaridir (OECD, 2015).Fiskal xavflarni kamaytirish va monitoring tizimini kuchaytirish davlat aktivlarining samaradorligini oshiradi (World Bank, 2014).Agentlik muammolarini hal qilish uchun mustaqil auditorlik va KPI tizimlari muhim (Jensen & Meckling, 1976).Xususiylashtirish empirik jihatdan rentabellik va samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi (Megginson & Netter, 2001). PPP mexanizmlari infratuzilma rivojida samarali vosita hisoblanadi (World Bank, 2020).Mazkur ilmiy manbalar jahon tajribasini o‘rganish orqali O‘zbekiston sharoitida davlat mulkini boshqarishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishga asos bo‘ladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot davlat mulki obyektlaridan foydalanishning jahon tajribasini ilmiy asosda, aniq va ishonchli ma'lumotlarga tayangan holda o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, unda zamonaviy iqtisodiy tadqiqot usullarining kompleks yondashuvi qo‘llanildi. Metodologiya tadqiqotning maqsadi va vazifalaridan kelib chiqib ishlab chiqilgan bo‘lib, u nazariy, empirik va statistik tahlil usullarini o‘z ichiga oladi.

Birinchi navbatda, tadqiqotda **komparativ (taqqoslash) tahlil usuli** asosiy yondashuv sifatida tanlandi. Ushbu usul orqali turli mamlakatlarda davlat mulkini boshqarish tizimi solishtirma tarzda o‘rganildi. Xususan, Germaniya, Fransiya, Xitoy, Singapur va AQSh kabi mamlakatlarda davlat korxonalari faoliyatining samaradorlik ko‘rsatkichlari o‘zaro taqqoslandi. Taqqoslash mezonlari sifatida quyidagi ko‘rsatkichlar tanlab olindi: davlat mulkining YAIMdagi ulushi (o‘rtacha 5–20% oralig‘ida), davlat korxonalarining sof foyda darajasi, aktivlar rentabelligi (ROA), kapital rentabelligi (ROE) hamda dividend siyosati. Ushbu yondashuv turli boshqaruv modellari samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Ikkinchi muhim metod sifatida **institutsional tahlil** qo‘llanildi. Bu usul orqali davlat mulkini boshqaruvchi tashkilotlar faoliyati chuqur o‘rganildi. Jumladan, OECD mamlakatlarida davlat aktivlarini boshqarish uchun maxsus markazlashgan organlar mavjud bo‘lib, ular davlat korxonalarining strategik rivojlanishini muvofiqlashtiradi. Masalan, ayrim davlatlarda davlat aktivlarini boshqarish yagona agentlik orqali amalga oshiriladi, bu esa boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Institutsional tahlil davomida quyidagi jihatlar baholandi: boshqaruvning markazlashuv darajasi, nazorat mexanizmlari, korporativ boshqaruv standartlari va davlat ishtirokining darajasi.

Uchinchi bosqichda **statistik va ekonometrik tahlil usullari**dan foydalanildi. Tadqiqotda Jahon banki, OECD va Xalqaro valyuta jamg‘armasi (IMF) tomonidan e’lon qilingan ochiq statistik ma’lumotlar asos qilib olindi. Xususan, davlat korxonalarining iqtisodiyotdagi ulushi, investitsiya hajmi va samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlil qilindi. Empirik hisob-kitoblarga ko‘ra, rivojlangan davlatlarda davlat korxonalarining umumiy iqtisodiyotdagi ulushi o‘rtacha 10% ni tashkil etsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda bu ko‘rsatkich 20–30% gacha yetadi. Statistik tahlil regressiya elementlari bilan boyitilib, davlat mulki ulushi va iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi bog‘liqlik ham o‘rganildi.

To‘rtinchidan, maqolada **kontent tahlil usuli** qo‘llanilib, normativ-huquqiy hujjatlar, strategik rivojlanish dasturlari va xalqaro tashkilotlar hisobotlari tizimli ravishda o‘rganildi. Xususan, davlat mulkini boshqarish bo‘yicha OECD tamoyillari, davlat-xususiy sheriklik (PPP) to‘g‘risidagi qonunchilik va milliy strategiyalar tahlil qilindi. Kontent tahlil orqali davlat mulkini boshqarishda qo‘llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar – xususiylashtirish, korporatlashtirish va raqamlashtirish jarayonlari aniqlab olindi.

Beshinchi metod sifatida **case-study (amaliy holatlarni o‘rganish) yondashuvi**dan foydalanildi. Ushbu yondashuv doirasida Singapur (Temasek modeli), Norvegiya (suveren fond modeli) va Xitoy (davlat korporatsiyalari modeli) tajribalari chuqur tahlil qilindi. Masalan, Singapurda davlat aktivlarini boshqaruvchi Temasek Holdings kompaniyasi aktivlarining qiymati 300 milliard AQSh dollaridan ortiq bo‘lib, u professional investitsiya kompaniyasi sifatida faoliyat yuritadi. Norvegiyada esa davlat neft daromadlari maxsus suveren fond orqali boshqarilib, uning hajmi 1 trillion AQSh dollaridan oshgan. Ushbu misollar davlat mulkini samarali boshqarishning ilg‘or modellarini ko‘rsatib beradi.

Oltinchidan, ushbu maqolada **sistemali yondashuv** qo‘llanilib, davlat mulki obyektlaridan foydalanish jarayoni yagona tizim sifatida ko‘rib chiqildi. Bu tizim quyidagi elementlardan iborat deb qaraldi: resurslarni shakllantirish, boshqarish, monitoring qilish va baholash. Har bir bosqichning o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilinib, samaradorlikka ta’sir etuvchi asosiy omillar aniqlandi.

Shuningdek, ushbu maqolada **mantiqiy tahlil va sintez usullari** yordamida turli nazariy yondashuvlar umumlashtirildi va yagona ilmiy xulosalar shakllantirildi. Bu usullar yordamida davlat mulkini boshqarishning optimal modeli ishlab chiqish uchun nazariy asos yaratildi.

Metodologiyaning muhim jihati – **ma’lumotlarning ishonchliligini ta’minlash** bo‘ldi. Buning uchun faqat rasmiy va xalqaro miqyosda tan olingan manbalardan foydalanildi hamda ma’lumotlar o‘zaro solishtirilib tekshirildi. Bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini va aniqligini oshirdi.

Umuman olganda, qo‘llanilgan metodologik yondashuvlar davlat mulki obyektlaridan foydalanishning jahon tajribasini chuqur, tizimli va aniq tahlil qilish imkonini berdi hamda ilmiy jihatdan asoslangan xulosalar chiqarishga xizmat qildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur ilmiy maqolada davlat mulki obyektlaridan foydalanishning jahon tajribasi atroflicha tahlil qilindi. O‘rganishlar shuni ko‘rsatadiki, davlat mulkini samarali boshqarish har

qanday mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, globallashuv sharoitida davlat aktivlarining raqobatbardoshligini ta’minlash, ularni samarali boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish va bozor tamoyillariga moslashtirish dolzarb vazifaga aylanmoqda.Jahon tajribasi tahlili shuni ko‘rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda davlat mulki obyektlaridan foydalanish samaradorligi yuqori darajada bo‘lib, bu asosan korporativ boshqaruvning rivojlanganligi, shaffoflikning ta’minlanganligi va xususiy sektor bilan samarali hamkorlik yo‘lga qo‘yilganligi bilan izohlanadi. Xususan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining keng qo‘llanilishi davlat aktivlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bu orqali davlat investitsiya yukini kamaytiradi, xususiy sektor esa innovatsion yondashuv va samaradorlikni ta’minlaydi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa davlat mulkini boshqarishda qator muammolar mavjudligi aniqlandi. Jumladan, boshqaruv tizimining yetarli darajada takomillashmaganligi, moliyaviy va institutsional shaffoflikning pastligi, siyosiy aralashuvlarning mavjudligi davlat aktivlaridan foydalanish samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli ushbu mamlakatlarda islohotlar asosan boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish, xususiy sektorni keng jalb etish va xalqaro standartlarni joriy etishga qaratilgan.Tahlillar natijasida davlat mulki obyektlaridan samarali foydalanish uchun quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

Birinchidan, davlat mulki obyektlarini boshqarishda yagona va markazlashtirilgan yondashuvni joriy etish zarur. Bu davlat aktivlari ustidan nazoratni kuchaytiradi va ularning hisobini yuritishda aniqlikni ta’minlaydi.

Ikkinchidan, korporativ boshqaruv tamoyillarini keng joriy etish davlat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshiradi. Mustaqil direktorlar instituti, kuzatuv kengashlari va professional menejment tizimi bu borada muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish orqali davlat infratuzilmasini modernizatsiya qilish va yangi investitsiyalarni jalb etish mumkin. Bu esa iqtisodiy o‘sishni jadallashtiradi.

To‘rtinchidan, davlat aktivlarini xususiylashtirish jarayonini bosqichma-bosqich va shaffof amalga oshirish zarur. Bu raqobat muhitini rivojlantiradi va samaradorlikni oshiradi.Shu bilan birga, davlat mulkini boshqarish samaradorligini oshirish uchun quyidagi takliflar ishlab chiqildi xususan:

- davlat mulki obyektlarining yagona elektron reyestrini yaratish va uni doimiy yangilab borish zarur. Bu tizim barcha aktivlar to‘g‘risida aniq va shaffof ma’lumotlarni taqdim etadi hamda qaror qabul qilish jarayonini soddalashtiradi.

- davlat korxonalarida xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) to‘liq joriy etishdan iborat. Bu investorlar uchun ishonchni oshiradi va korxonalar faoliyatining shaffofligini ta’minlaydi.

- davlat-xususiy sheriklik loyihalarini kengaytirish va ularni amalga oshirishda huquqiy bazani yanada takomillashtirish zarur. Ayniqsa, infratuzilma, energetika va transport sohalarida DXSh loyihalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

- davlat aktivlarini boshqarishda professional menejerlarni jalb qilish va ularning malakasini oshirish tizimini yaratishdan iborat. Bu orqali boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Umuman olganda, davlat mulki obyektlaridan foydalanish samaradorligini oshirish uchun kompleks yondashuv zarur. Bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy farovonlikni ta’minlashga ham xizmat qiladi. Jahon tajribasidan oqilona foydalanish orqali milliy iqtisodiyotda barqaror o‘sishga erishish mumkin.Xulosa qilib aytganda, davlat mulki obyektlarini samarali boshqarish tizimini yaratish uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Shu bois, yuqorida keltirilgan takliflarni amaliyotga joriy etish davlat aktivlaridan foydalanish samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining davlat mulkini boshqarish va xususiylashtirishga oid farmon va qarorlari.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat mulkini boshqarish to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonuni.
4. Jahon banki. State-Owned Enterprises: Reform and Governance. Washington, DC, 2020.
5. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi. Fiscal Monitor: Managing Public Wealth. Washington, DC, 2019.
6. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Paris, 2015.
7. Osiyo taraqqiyot banki. Public-Private Partnership Handbook. Manila, 2021.
8. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki. State-Owned Enterprises Reform Report. London, 2022.
9. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Public Asset Management and Sustainable Development. New York, 2018.
10. Megginson, W. L. Privatization and Finance: State-Owned Enterprises Reform. Elsevier, 2017.
11. Shirley, M., Walsh, P. Public vs Private Ownership: The Current State of the Debate. World Bank Research Observer, 2001.
12. Vickers, J., Yarrow, G. Privatization: An Economic Analysis. MIT Press, 1988.
13. OECD. Public Governance Reviews: Corporate Governance in the Public Sector. Paris, 2019.
14. World Bank Group. Bureaucrats in Business: The Economics and Politics of Government Ownership. Washington, DC, 1995.
15. ADB Institute. Governance and Performance of State-Owned Enterprises in Asia. Tokyo, 2020.
16. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari va rasmiy hisobotlari.
17. Ilmiy jurnallar: “Public Administration Review”, “Journal of Economic Policy Reform”, “World Development”.